

PRISVINDER:

Gør ikke skade

Øjenforeningens næstformand, **Morten la Cour**, modtager prestigefyldt forskerpris og sætter fokus på risikoen ved overflødig kirurgi.

HVERT ÅR, når kalenderne skifter fra sommer til efterår, uddeler Bagger-Sørensen Fonden ved en festlig ceremoni en af Danmarks største personlige forskerpriser. Det er ikke alene de 500.000 kroner, som prisen udgør, men i lige så høj grad den prestige, der følger med, der gør prisen til noget særligt. Den uddeles på baggrund af kollegial indstilling og er udtryk for en enorm anerkendelse af den forskning, der er og bliver foretaget.

"Prismodtageren anses for at være blandt de internationalt fremmeste inden for nethindekirurgi, og han og hans forskerteam har både i eksperimentelle studier og i klinisk kontrolerede studier højnet effektivitet og kvalitet af behandling af nethindesygdomme i alle aldersgrupper af befolkningen." Sådan motiverede fonden i sit valg i et usædvanligt stærkt felt af indstillede kapaciteter til året forskerpris.

Som det hører sig til, takkede Morten la Cour ved at holde en miniforelæsning for de fremmødte.

"Øjenlægens første, anden og tredje opgave er efter min mening, at forhindre synstab og blindhed. Det er det, vi øjenlæger er sat i verden for, og vi skal gøre alt i verden for, at folk, der er i fare for at miste synet, ikke mister synet," indledte la Cour sit foredrag. Derfor tog han også udgangspunkt i udtrykket 'gør ikke skade', der af nogle tilskrives Hippokrates, men som med sikkerhed har været en del af lægekunsten i årtusinder og stadig er en del af lægeløftet. Det lyder indlysende, men alligevel er det noget, der nogle gange bliver tabt lidt af sigte. "Men vi må aldrig glemme patienterne," understregede prismodtageren og fortsatte: "Det er alene dem, der ved,

hvor voldsom en oplevelse og omvæltning det er at miste synet.”

Selvom der bliver færre blinde i Danmark, er der stadig danskere, der bliver blinde som følge af øjensygdom. Derfor er det væsentligt at se på, hvilke øjensygdomme der forårsager blindhed, og hvordan øjenlægerne bruger deres tid.

”I dag er den primære årsag til, at patienter taber syn, sygdomme, der rammer synsnerven og nethinden. Af de personer, der mister 90 pct. af deres syn og derved er socialt blinde, er hele 96 pct. ramt af synsnerve- og nethindesygdomme som for eksempel grøn stær og AMD. Sygdomme, der sidder langt fremme i øjet – i det, vi kan fristes til at beskrive som øjets optik (hornhinden og linsen, red.) – udvikler sig kun i meget få tilfælde til svære synstab og blindhed,” forklarer Morten og fortsætter:

”Ser man på fordelingen af de operationer, vi foretager i øjets indre, er fokus helt klart på den forreste del af øjet. 90 pct. af al indre øjenkirurgi i Danmark er grå stær-operationer. Hvert år laver vi +50.000 operationer, hvor vi udskifter øjets linse. Men der er næsten ingen personer i Danmark, der bliver opereret for grå stær, der er i nærheden af ikke at kunne se! De resterende operationer fordeler sig med cirka 4.000 operationer for sygdomme i nethinden og glaslegemet og cirka 1.500 andre operationer, eksempelvis hornhindetransplantationer og operationer for grøn stær.”

I Danmark fandt de moderne operationsmetoder for alvor indpas i løbet af 1990'erne,

Komplikationer til grå stær-kirurgi

- Nethindeløsning
- Infektioner
- Andet – eksempelvis hævelse i nethinden

og efter årtusindskiftet tog de for alvor fart. Således foretager vi i dag dobbelt så mange grå stær-operationer som i år 2000, hvor heller ingen var i nærheden af ikke at kunne se, da de blev opereret.

”Der var en utrolig optimisme knyttet til det nye behandlingsboom. En af grundene var, at de komplikationer, som man tidligere havde kendt til – eksempelvis nethindeløsning – tilsyneladende var stort set forsvundet. Man begyndte således at operere tidligere, og derved faldt gennemsnitsalderen for dem, der bliver opereret. Tilmed begyndte man at tilbyde denne type operation til personer, der ikke har grå stær, men som ønsker brillefrihed som følge af eksempelvis svær nærsynethed eller alderssyn,” forklarede la Cour til de fremmødte.

Når vi har en liberal indstilling til, hvem vi opererer, må man minde sig selv om lægekunstens læresætning nummer ét: ”Gør ikke skade.” Én ting er at foretage indgreb, der 'bare' koster penge. Men hvis samme indgreb har

Smilene var brede, da Bagger-Sørensen uddelte priser den 2. september 2019.

Her ses fra venstre mod højre:
Line Lund Kårhus, Maiken Wethelund Jepsen, Signe Marie Mygdal Jørgensen, Gustavo G. Nascimento, Morten la Cour og Claus Bagger-Sørensen.

komplikationer, der kan koste patienten synet, så er det en anden sag!

To danske studier har kastet lys over, hvordan det er gået danskere, der har fået lagt en kunstig linse ind i øjet. I et studie fulgte man 2.000 opererede danskere igennem otte år. Her viste man, at nethindeløsningerne ikke var forsvundet. Blot kom de senere end først antaget og var ikke konstateret i tidsrummet umiddelbart efter operationen. Næsten én procent af patienterne, der blev observeret, fik nethindeløsning. Det lyder måske ikke af meget, men det er væsentlig flere end i den ikke-opererede baggrundsbefolkning, som man sammenligner med. I et andet studie har man via landspatientregistret studeret 200.000 opererede danskere. Her har man opgjort de nethindeløsninger, der er opstået i intervallet mellem operationen af første og andet øje. Og det er opsigtsvækkende risikofaktorer, der bliver belyst:

"Generelt er risikoen for nethindeløsning fire gange højere i øjne, der er opereret for grå stær, end i ikke-opererede øje. Det er en relativ risikoøgning, der består i mindst 10 år efter operationen. Den er formentligt livslang og er uafhængig af både alder og køn. Når risikoøgningen er relativ, betyder det, at jo større ens risiko er før indgrebet, jo større er den risikostigning, som indgrebet medfører. I den ikke-opererede baggrundsbefolkning har mænd en 50 pct. øget risiko for nethindeløsning i forhold til kvinder. Derfor er den absolutte risikostigning, som operationen medfører, større hos mænd end hos kvinder. Dette ses særligt i gruppen af de yngre mænd, der indgik i studiet. Her var risikoen på det ikke-opererede øje cirka 10 gange højere end hos mænd i den tilsvarende aldersgruppe i baggrundsbefolkningen. At risikoen var så meget højere, skyldtes sandsynligvis, at de havde disponerende faktorer, som nærsynethed eller anden øjensygdom. Grå stær-operation øgede risikoen med en faktor fire, så risikoen i denne gruppe efter operationen var 40 gange øget i forhold til baggrundsbefolkningen. Der har sikkert været gode grunde til at operere disse unge mænd, men man skal være klar over, at risikoen for nethindeløsning som komplikation til grå stær-kirurgi i denne gruppe er voldsomt forøget. For kvinder over 80 år er det omvendt. Her er risikoen for nethindeløsning meget lille,

Synslinjen hyldet

DE TO øjensygeplejersker Maiken Wethelund Jepsen og Signe Marie Mygdal Jørgensen blev også hyldet af Bagger-Sørensen Fonden. De modtog begge påskønnelsesprisen på 25.000 for deres arbejde med Synslinjen. Den gratis telefonrådgivning, der giver støtte og vejledning til mennesker, der er bange for at miste synet eller får en alvorlig synsnedsættelse, er blevet til på deres initiativ og drives i dag af Dansk Blindesamfund.

De to aarhusianere har med deres arbejde vist sig som to ildsjæle, der har sprængt de faglige rammer for deres fag og leveret meget mere, end man kan forvente af dem.

og en fire gange øget risiko er stadig en meget lille risiko – for fire gange næsten nul er stadig næsten nul," fortæller Morten la Cour, inden han slutter:

"I mange år har antallet af nethindeløsninger ligget stabilt i Danmark. Men vi ser nu, at der er en så markant stigning i antallet af nethindeløsninger, at vi næsten kan kalde det en epidemi. Vi ved ikke, om det alene kan tilskrives stigningen i grå stær-kirurgi, men der er et bemærkelsesværdigt sammenfald i stigningen af nethindeløsninger og stigningen i antallet af grå stær-operationer. Derfor er det noget, vi kigger nærmere på nu. Samtidig må vi gøre alt, hvad vi kan for at sikre, at nye kirurger bliver så dygtige, som de overhovedet kan blive. Og selvom en grå stær-operation som udgangspunkt er en sikker operation, må vi hele tiden italesætte problematikken omkring overflødig kirurgi. For når der er nogle patienter, der kommer til skade på grund af de indgreb, der foretages, er det ikke gratis." ■